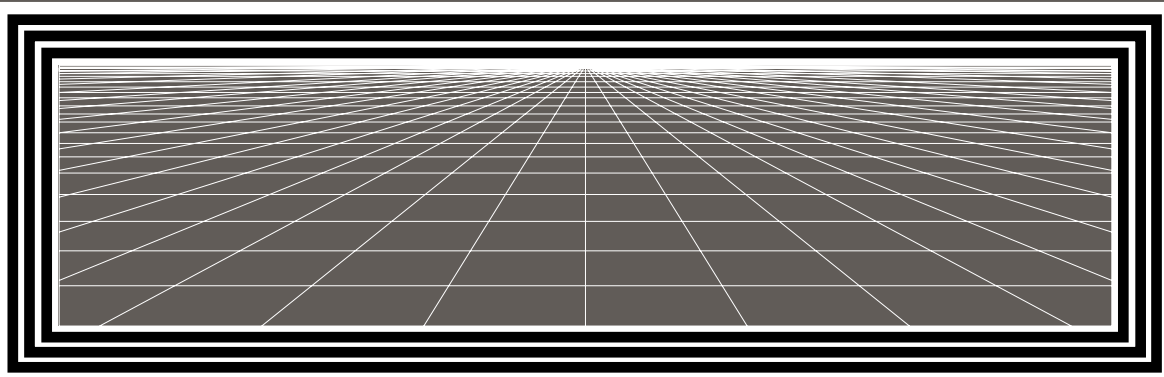

EX LIBRIS

Vocea întrebărilor în proba timpului. Un triplaj interogativ cu Tatiana Callo

CZU 37.01 | <https://doi.org/10.67684/dp.2026.157.11>

Volumul aniversar *Vocea întrebărilor în proba timpului. Un triplaj interogativ cu dr. hab., prof. univ. Tatiana Callo* a fost publicat la Chișinău în 2025, reprezentând o sinteză de profunzime a unei cariere dedicate pedagogiei și cercetării științifice.

Lucrarea este concepută și compartimentată de manieră originală, dialogică, astfel încât să acopere segmente din activitatea profesoarei Tatiana Callo, pe o triplă axă referențială: ÎN CĂUTAREA RĂSPUNSURILOR COMPLEXE (vizează cercetarea și publicațiile științifice; reflecții asupra metodologiei cercetării în științele educației, subliniind rigoarea necesară în formarea noilor generații de doctoranzi din școala științifică *Pedagogia transprezentului*); ÎNAINTE DE RĂSPUNS, ÎNTREBAREA (evidențiază ineditul și originalitatea în tematica de cercetare științifică); EXPANSIUNE BRIANTĂ (secvențe de viață și trăsături de personalitate) – accente ale interlocutoarei Adelina Zăgrea. Astfel, cartea înglobează reflecții filosofice profunde și originale asupra puterii întrebării ca instrument de cunoaștere și formare umană. Metafora „triplajului interogativ” structurează întreaga lucrare și se referă la trei dimensiuni fundamentale ale întrebării în context educațional și existențial: întrebarea ca strategie

pedagogică, instrumentul prin care profesorul provoacă gândirea critică a elevului; întrebarea ca autoscopie, ca proces de reflecție interioară al cercetătorului și al cadrului didactic asupra propriei misiuni și întrebarea ca dialog cu timpul, ca dialog între generații și ca mod de rezistență sau de transformare a paradigmatelor educaționale în fața „probei timpului”.

În viziunea autoarei, întrebarea este adresată pentru a pune în valoare sentimente, convingeri, atitudini, credințe etc. Întrebarea creează alegeri și posibilități. Atunci când cineva pune o întrebare, se expansionează. O simplă întrebare uneori este în stare să deschidă o panoramă amplă asupra unui fenomen, să conducă spre cunoașterea unor adevăruri, iar alteori poate trezi anumite stări meditative, declanșând reflecții de lungă durată. În general, întrebările ne oferă posibilități nebanuite de a ne informa și a acumula cunoștințe în cele mai diferite domenii.

În esență, întrebarea este o manifestare a curiozității umane, un mijloc prin care oamenii își exprimă dorința de a cunoaște, de a înțelege și de a interacționa unii cu alții. Întrebarea are un rol crucial în procesul de informare, oferind persoanelor ocazia să își extindă cunoașterea, să își dezvolte gândirea critică și să aprofundeze subiecte de interes. Prin întrebări, se poate naviga prin complexitatea unei realități, se pot descoperi perspective noi și pot fi construite punți de comunicare.

Începutul oricărei investigații rezidă în întrebare, care iradiază curiozitatea în diverse limite ale rațiunii umane. Dintre toate semnele de punctuație, reflectează autoarea, semnul întrebării (?) are o formă specifică de curbă, linie încovoiată de partea de sus, care induce către ideea unei incertitudini, ezitări, confuzii, nedeterminări și culminează cu un punct (.), oferind, posibil, o certitudine, o acceptare a dubiului și stabilitate în traviul investigației. Forma însăși a semnelui de întrebare reclamă spațiu al curburii – actul interogării reclamă spațiu pentru fiecare întrebare

pe care aceasta îl induce, o siguranță intelectuală în care se înaintează pe trepte.

În contextul educației prin *modele*, autoarea oferă un exemplu clasic din viața lui Einstein, care, când a fost întrebat de un jurnalist cui îi datorează succesul, i-a răspuns fără ezitare: „*Mamei mele! De fiecare dată când veneam acasă de la școală mama mă întreba: Ai pus o întrebare bună azi?*”.

Așadar, *Un triplaj interogativ* nu este doar o metodă de studiu, ci un mod de a sta drept în fața istoriei: întrebând, căutând, integrând. „Vocea întrebărilor” devine astfel un cor: profesorul, elevul și părintele, toți căutând nu doar eficiența, ci sensul. Acest demers poate transforma *pedagogia interogativității și a integralității* într-un brand educațional, deoarece propune o soluție autohtonă la o problemă globală. Într-o lume în care Occidentul se luptă cu standardizarea excesivă, iar tehnologia amenință să substituie gândirea critică, modelul creat de Tatiana Callo oferă un răspuns profund umanist: o școală care nu livrează doar răspunsuri, ci formează caractere prin întrebări. Prin acest „brand”, educația din Republica Moldova ar trece de la statutul de consumator de reforme importate la cel de *furnizor de expertiză teoretică și morală*, demonstrând că o țară cu resurse financiare modeste poate excela prin resurse umane și intelectuale de excepție.

Vocea întrebărilor nu este un simplu titlu de carte, ci manifestul unei școli care alege să reziste prin profunzime, transformând interogativitatea în cea mai prețioasă formă de libertate. Cultura inovațională a Tatiane Callo se manifestă printr-o simbioză rară între rigoarea lingvistică și profunzimea filosofică, transformând actul educațional dintr-o simplă tehnică de predare într-o veritabilă hermeneutică a formării umane.

Tatiana Callo este recunoscută și pentru dezvoltarea conceptului de *pedagogie a integralității*. Referințele academice din domeniu relevă faptul că domnia sa a depășit abordările pur tehnocratice ale predării, propunând o viziune holistică: *integralitatea formării* – nu doar transfer de cunoștințe, ci formarea caracterului și a gândirii critice; *coerența dintre teorie și practică* – lucrările sale sunt frecvent citate pentru modul în care fundamentează praxiologia educațională pe baze filosofice solide. În mediul academic românesc, Tatiana Callo este descrisă frecvent prin termeni precum „...un spirit aristotelic într-o lume postmodernă, capabilă să găsească esența procesului de învățare acolo unde alții văd doar birocrație”.

Parcurgând lista publicațiilor din perioada 2016-2025, Adelina Zăgrea, jurnalista care discută cu doamna profesor, a constatat câteva domenii tematice la ordinea zilei: educația și cercetarea; învățarea școlară; educația lingvistică și vorbitorul cult; nanoeducația și nanoînvățarea; elitopedagogia; retorica meritocrației și a meritologiei etc. În acest sens, pentru Tatiana Callo,

limbajul nu este doar un vehicul de comunicare, ci un instrument de construcție a realității. Autoarea introduce și rafinează termeni, care nu sunt doar neologisme, ci concepte-ancoră, care obligă pedagogul să gândească dincolo de clișeele metodicii tradiționale. Inovația constă în mutarea accentului de pe enunțul asertiv (certitudinea) pe cel interogativ. Limba devine, în viziunea sa, un spațiu de explorare, unde întrebarea are o demnitate superioară răspunsului.

Scrierile prof. Callo se disting printr-o eleganță stilistică rară în textele academice, demonstrând că pedagogia este, în egală măsură, o știință și o artă a spiritului. Filosofia sa este una de factură umanist-existențială, ancorată în ideea că educația este modul nostru de a fi în lume. Ea nu întreabă doar „cum cunoaștem?” (epistemologie), dar și „cine devenim prin ceea ce cunoaștem?” (ontologie). Inovația sa filosofică constă în reactualizarea metodei maieutice în era digitală. Într-o epocă a algoritmilor, Tatiana Callo propune reîntoarcerea la „întrebarea vie”, singura care poate genera conștiință, nu doar procesare de date. Abordarea sa presupune o reziliență a valorilor universale (Adevăr, Bine, Frumos) în fața relativismului postmodern. Inovația aici este curajul de a fi „tradițional” în valori și „revoluționar” în metode.

Cultura inovațională a Tatiane Callo poate fi rezumată prin legătura indisolubilă între Logos (cuvântul purtător de sens) și Ethos (conduita morală), care, însumate, reprezintă o „revoluție a profunzimii”. Ea ne învață că inovația adevărată în educație nu vine din achiziția de software nou, ci din capacitatea lingvistică de a numi corect valorile și din forța filosofică de a le trăi prin „proba timpului”. Este o moștenire care ne obligă să fim nu doar „utilizatori de informație”, ci „creatori de sens”. Cariera domniei sale rămâne un punct de referință obligatoriu pentru oricine dorește să înțeleagă arhitectura sistemului educațional contemporan din spațiul românesc.

Vocea întrebărilor în proba timpului este, în esență, o pledoarie pentru curiozitatea intelectuală. Tatiana Callo demonstrează că, într-o lume saturată de răspunsuri rapide și soluții tehnologice, capacitatea de a formula întrebările corecte rămâne adevărata măsură a valorii unui pedagog și a unui intelectual. Or, nu răspunsul închide cercul cunoașterii, ci întrebarea care deschide noi orizonturi.

Selecție și consemnări post-lectorale:
Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Pentru reflecții interogative și acționale, propunem glosarul auctorial de mai jos:

Cultura învățării include ca element-cheie *efortul* în învățare. Profilul nativului digital trimite spre un alt tip de elevi, cu care cadrele didactice se obișnuiesc mai greu și cărora școala le oferă un traseu de dezvoltare mai

puțin potrivit. Efortul se leagă de noțiunea de *putere*, de încordare, de aplicare a acestei puteri fie intelectuale, fie fizice, în vederea realizării a ceva superior în raport cu ceea ce este obișnuit. O coordonată a culturii învățării este **învățarea CCC: conceptuală, a competențelor, a caracterului**. Ingredientul-cheie al pasiunii elevilor pentru învățare constă în fiorul de a fi elev, în imersarea (scufundarea) care însoțește procesul de învățare. Tot în coordonatele de bază se încadrează și **învățarea PPP: pasiune, perseverență, persistență**.

Canonul culturii învățării. Canonul disciplinează învățarea. Canonul este la origini un cuvânt religios, însă în aspect laic înseamnă *regulă, normă de conduită*. Noțiunea de *canon școlar* se utilizează pentru a exprima importanța cognitivă și culturală a alegerii conținuturilor tematice transmise prin educație în formarea autonomiei individuale a elevilor și pentru consolidarea culturii naționale în cadrul european și global.

Învățarea racordată – o învățare care este pusă în legătură cu realitatea, fiind un acuplaj dintre învățare și context, mediu, situație, comunitate, fapte reale.

Învățarea de rezistență, ca rezultată a raportării, presupune că aceasta nu se „deteriorează” la acțiunea unor forțe din afară. Învățarea elevilor se „reface” mereu, traversând diferite arene cognitive, dar nu „slăbește” niciodată, adică ceea ce au învățat este temeinic.

Învățarea pragmatică începe de la ideea *acțiunii orientate spre succes*. Pentru a arăta că demersul pragmatic produce competențe, rezultatele lui sunt relaționate cu întemeierea studierii faptelor care acționează în funcție de utilitatea acțiunii.

Vorbitorul cult este un vorbitor (adică o persoană care folosește limbajul articulat) corect informat; cu opinii proprii în raport cu valorile socioculturale și general-umane, care are cunoștințe corecte, multe, diverse; are un nivel înalt de cultură; este bine instruit; are competențe de vorbire contextuală; vorbește plăcut auzului și respectă coordonatele fundamentale ale vorbirii culte și normele limbii literare.

Nanoeducația este o orientare specială în domeniul educației, așa cum se proiectează o nanofilosofie, care are ca sarcină să introducă schimbări în tabloul științific al lumii, să elaboreze noi metode și procedee ale analizei NT-realității, să elaboreze noi concepții filosofice, care ar avea în vedere realizările NT și nivelul de influență asupra vieții sociale și private. Nanoeducația presupune o pătrundere în adâncimi, o disecare multinivelară a conținuturilor, instrumentelor, activității educaționale.

Nanoînvățarea, ca fenomen pedagogic, este în stadiul copilăriei fragede, făcându-și loc în științele educației și având un enorm potențial de dezvoltare, implicând valorificarea învățării în beneficiul elevului. Prefixul *nano-*, din greacă „nanos” și din latină „nanus”, este un element de compunere savantă, care înseamnă

„pitic”, „gnom” sau a miliardă parte. Un nanometru este a miliardă parte dintr-un metru. Atomii sunt și mai mici. În 1974, japonezul N. Tahyiguchi a introdus termenul *nanotehnologie*, apoi, treptat au apărut *nanosteuctura-re, nanocompoziție, nanomateriale, nanoelectronică, nanounelte* etc.

VIP – Viziune de Învățare Proprie a elevului, configurat cu ajutorul unor analize și expuneri ale punctelor de vedere din anumite publicații din ultimii ani. În baza unei viziuni, elevul are o direcție de acțiune: se implică sau nu, o dezvoltă sau o abandonează, are succes/în-succes etc. Fiecare trebuie să creadă cu forță în propria viziune. Dacă cineva nu are viziune, atunci nu se poate bucura cu adevărat de succes.

Elitopedagogia. *Educația de elită sau elitară* este un tip de educație calitativă superioară, având un caracter deschis, incluzând copiii cu un intelect înalt dezvoltat, din diverse clase sociale. Spre deosebire de educația elitară, *educația elitistă* este pentru un cerc restrâns, destinată pentru cei din familii asigurate, social superioare, ca un sistem închis. Educația secolului al XXI-lea trebuie să aibă un caracter umanitar-cultural, elita cunoștințelor devenind un hegemon al societăților informaționale. Or, educația de calitate conduce la apariția unei elite de calitate, elită însemnând aici cei care creează noi valori. Elita școlară reprezintă, în acest sens, însumarea a ceea ce este cel mai valoros, cel mai bun.

Meritologia. Ideea vine din afirmația că omul se face singur pe el. În felul acesta, meritologia are drept sarcină de a aduce sistemul educațional în corespundere cu cerințele concurenței internaționale. Există un ideal sociocultural la care trebuie să tindă, în dezvoltarea sa, învățământul contemporan din Republica Moldova.

Învățământul meritologic permite de a învinge inerția sistemului și de a ajunge la performanțe efective. Egalitatea șanselor nu presupune, în acest context, ridicarea pe scara socială a educației, cât, mai degrabă, șansele egale ale tuturor elevilor, indiferent de nivelul lor intelectual, să-și dezvolte capacitățile și talentul, capacitățile de a aprecia profunzimea existenței umane, tot potențialul lor, pentru a realiza plenitudinea vieții.

Profesor de limbaj. Pornind de la ideea postmodernă a construcției, încercăm clarificarea, în linii generale, a viziunii coșeriene privind necesitatea unui *profesor de limbaj*, aducând în discuție, pentru reper, aspecte de limbaj și de comunicare. Problematika respectivă readuce analiza în contextul postmodern real al pedagogiei și oferă posibilitatea unei conceperii a limbajului în raport direct cu funcționalitatea sa. Se realizează o analiză care evidențiază limbajul în raport cu cel care are menirea să-l formeze, să-l modeleze, să-l dezvolte, să-l analizeze în mod reflexiv – profesorul de limbaj. Anume în aceasta constă actualitatea continuă a analizei limbajului din perspectivă pedagogică.